

แนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

Approaches for Enhancing the Utilization of Assessment, Accreditation and Educational Quality Assurance Results to Improve the Educational Quality of Higher Education

ศิวะพร ภูพันธ์¹ บุญรัตน์ แผลงสร^{2*} จอมทัพ ขวัญราช³ และ วิชุดา กิจธรรม⁴
Siwaporn Phupan¹, Boonrat Plangsorn^{2*}, Jomtup Khwanrat³, and Wichuda Kijthorntham⁴

(Received: May 7, 2023; Revised: June 3, 2023; Accepted: June 8, 2023)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อ (1) ศึกษาสภาพการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา และ (2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) แบบเรียงลำดับอธิบายขยายความ (explanatory sequential design) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะแรก เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ตัวอย่างวิจัย คือ สถาบันอุดมศึกษาภายใต้สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จำนวน 16 สถาบัน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่สอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้บริหารคณะ และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร รวมจำนวน 20 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

¹ อาจารย์ ภาควิชาศึกษาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ อาจารย์ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ รองศาสตราจารย์ นักวิชาการอิสระ

¹ Lecturer, Department of Education, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

² Assistant Professor, Department of Educational Technology, Faculty of Education, Kasetsart University

³ Lecturer, Educational and Psychological Test Bureau, Srinakharinwirot University

⁴ Associate Professor, Independent Scholar

บทความนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

This research project was supported by the Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization).

* Corresponding Author E-mail: boonrat.p@ku.ac.th

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การนำผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($M = 4.03$, $SD = 0.59$) ในขณะที่การนำผลจากการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามการรับรู้ของอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ($M = 3.75$, $SD = 0.69$)

2. แนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มี 7 แนวทาง คือ (1) การวางระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัย (2) การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ (3) การสร้างความรู้ ความเข้าใจในระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรของส่วนงาน (4) การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้แก่ผู้บริหาร และบุคลากรของส่วนงาน และ (5) การสื่อสารผลการประเมินไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (6) การพัฒนากลไกทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา และ (7) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา

คำสำคัญ: การนำผลการประเมินไปใช้ การประเมินคุณภาพภายใน การประเมินคุณภาพภายนอก
สถาบันอุดมศึกษา

Abstract

The purposes of this study were (1) to study the state of utilization of assessment, accreditation and educational quality assurance results to improve the educational quality of higher education and (2) to study approaches for enhancing the utilization of assessment, accreditation and educational quality assurance results to improve the educational quality of higher education. This study was a mixed-methods research that employed an explanatory sequential design. The study was conducted in two phases. Phase 1 dealt with quantitative study. The research sample comprised 16 universities under the Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. The research instrument was a questionnaire. Data analysis employed descriptive statistics (i.e. the mean, standard deviation). Phase 2 dealt with qualitative study, the key informants consisted of university/faculty administrators and faculty members responsible for the curriculum, totaling 20. The data were collected by using focus group interview. The qualitative data were analyzed using content analysis and analytic induction.

The research findings were as follows:

1. On the whole, the level of utilization of the internal assessment, accreditation and educational quality assurance results to improve the educational quality of higher education was at the high level ($M = 4.03$, $SD = 0.59$). And also, the level of utilization of the external assessment, accreditation and educational quality assurance results to improve the educational quality of higher education as perceived by the university faculty members was at the high level ($M = 3.75$, $SD = 0.69$).

2. The approaches for enhancing the utilization of assessment, accreditation and educational quality assurance results to improve the educational quality of higher education comprised 7 approaches which were (1) organizing the system of monitoring and evaluation of quality development based on the university standards, (2) building the quality culture, (3) creating the cognizance of educational quality assessment system for university/faculty administrators and university faculty members, (4) fulfilling the knowledge, experience, and expertise in educational quality assessment system for university/faculty administrators and university faculty members, (5) communicating the evaluation results to stakeholders, (6) developing academic mechanisms for the operation of educational quality assessment, and (7) developing information system for the operation of educational quality assessment.

Keywords: evaluation utilization, internal quality assessment, external quality assessment, higher education institutions

บทนำ

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ถูกกำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก (Ministry of Education, 2019) สำหรับการประเมินคุณภาพภายในของการศึกษาระดับอุดมศึกษา นับเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน) อย่างต่อเนื่อง และจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง เพื่อเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษาเป็นประจำทุกปี (Ministry of Education, 2018a) ในขณะที่การประกันคุณภาพภายนอกของการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นบทบาทของ สมศ. หรือ หน่วยงาน/องค์กรอื่น ที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในการให้การรับรองคุณภาพการศึกษา

การนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ทั้งผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน) และผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับ

คณะ และระดับสถาบัน) นับว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ผลลัพธ์ผู้เรียน การวิจัยและนวัตกรรม การบริการวิชาการ ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นไทย และการบริหารจัดการ (Ministry of Education, 2018b) ทำให้สถาบันอุดมศึกษาสามารถยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาที่สูงขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ การนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ยังทำให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา สามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่อง และครบวงจร

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำผลประเมินคุณภาพไปใช้ประโยชน์ที่ผ่านมา พบว่า มีการศึกษาวิจัยไว้ในลักษณะของการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน และด้านการอาชีวศึกษา ในขณะที่การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำผลประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษานั้น ยังไม่ค่อยชัดเจน นอกจากนี้ สิ่งที่ยังไม่ปรากฏเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพศึกษา ระดับอุดมศึกษา คือ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ด้วยความสำคัญของการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา และการศึกษาแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะทำได้ข้อมูลที่สมารถนำไปใช้ในขับเคลื่อนการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้งในระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาต่อไป

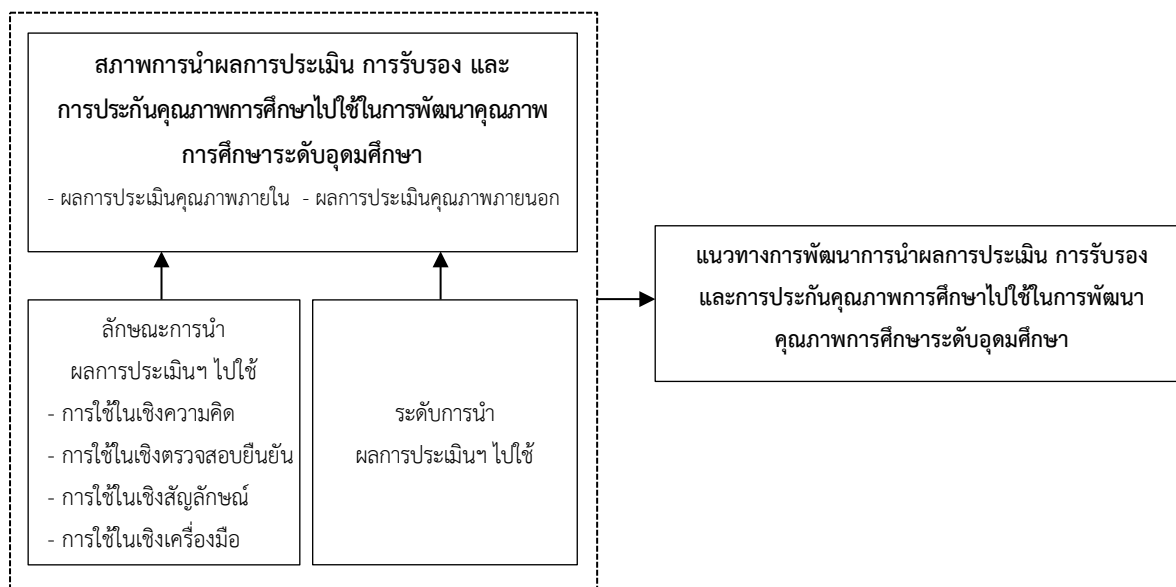
ความมุ่งหมายของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา
- 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ คณะผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ โดยตัวแปรการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน) ซึ่งเป็นการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษานั้นเอง หรือ

โดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถาบันอุดมศึกษานั้น และผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ และระดับสถาบัน) โดย สมศ. หรือ หน่วยงาน/องค์กรอื่น ที่มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับในการให้การรับรองคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยได้จำแนกลักษณะการใช้ผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ออกเป็น 4 ประเภท คือ การใช้ในเชิงความคิด การใช้ในเชิงตรวจสอบยืนยัน การใช้ในเชิงสัญลักษณ์ และการใช้ในเชิงเครื่องมือ ตามแนวคิดของ Kanjanawasee (2011) รายละเอียดดังแสดงในภาพ 1

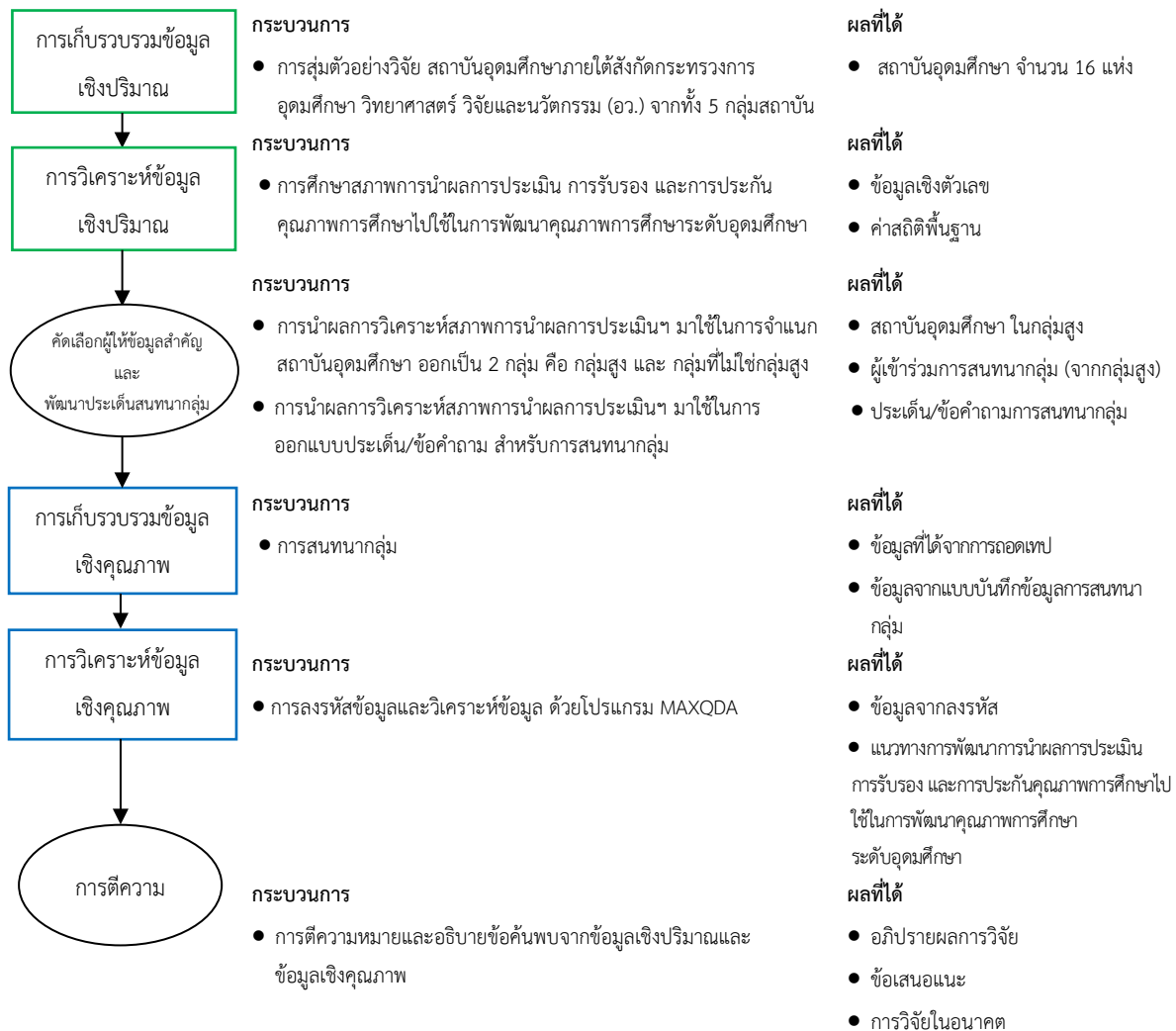

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) แบบเรียงลำดับอธิบายขยายความ (explanatory sequential design) โดยให้น้ำหนักกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (ระยะที่สอง) (quan ----> QUANL) สำหรับจุดมุ่งหมายของการเลือกใช้รูปแบบเรียงลำดับอธิบายขยายความ คือ การเชื่อมการวิจัยเชิงปริมาณ (ในระยะแรก) ต่อยังการวิจัยเชิงคุณภาพ (ในระยะที่สอง) โดยนำข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ มาดำเนินการ 2 ส่วนหลัก ๆ (Creswell & Plano Clark, 2018) คือ การเลือกผู้เข้าร่วมวิจัยเชิงคุณภาพ (case-selection) และการออกแบบประเด็น/ข้อคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในภาพ 2

การศึกษาครั้งนี้ ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาและเห็นชอบการรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ตามเอกสารรับรองหมายเลข 2021/089.1507

ภาพ 2 วิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี รูปแบบเรียงลำดับอธิบายขยายความ

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ

การศึกษาในระยะนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามการรับรู้ของประธานหลักสูตร และอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ตัวอย่างวิจัย คือ สถาบันอุดมศึกษาภายใต้สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) จำนวน 16 สถาบัน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) โดยใช้กลุ่มมหาวิทยาลัยเป็นชั้นในการสุ่ม (sampling unit) และทำการจำแนกสถาบันอุดมศึกษา ออกเป็น 5 กลุ่มหลักๆ จากนั้น ทำการสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) สุ่มตัวอย่างสถาบันอุดมศึกษา จากแต่ละกลุ่ม คือ กลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (2 สถาบัน) กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม (5 สถาบัน) กลุ่มพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น (4 สถาบัน) กลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาจำเพาะ (1 สถาบัน) และกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในระหว่างการจัดกลุ่ม (4 สถาบัน) ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการสุ่มอย่างง่ายผู้ตอบแบบสอบถาม

ซึ่งเป็นประธานหลักสูตรและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรของทุกภาควิชาและทุกคณะ จากทั้ง 16 สถาบัน รวมจำนวน 150 คน แบ่งเป็น ประธานหลักสูตรและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา จำนวน 82 คน (ร้อยละ 54.67) และหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิต จำนวน 68 คน (ร้อยละ 45.33)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการและแบบเติมข้อความ (7 ข้อ) และตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพ การศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ๆ คือ การนำผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร) ไปใช้ และการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ และระดับสถาบัน) ไปใช้ มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (10 ข้อ) และแบบเลือกประเภท ของคำตอบ (1 ข้อ)

ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม ในส่วนของการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เป็นการพิจารณาความสอดคล้องและความเหมาะสมของข้อคำถามเป็นรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (item objective congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พบว่า มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.00 และเมื่อนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษาภายใต้สังกัด อว. ที่ไม่ใช่ตัวอย่างการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายใน (internal consistency) ด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) พบว่า ความเที่ยงของแบบสอบถามสำหรับตัวแปรการนำผลการประเมินคุณภาพฯ มาใช้ ทุกด้านมีค่าอยู่ในเกณฑ์สูง โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 0.85 - 0.96 แสดงว่า แบบสอบถามฉบับนี้ มีคุณภาพ ด้านความเที่ยงอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้ มีความเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามวิจัยในระยนี้ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD) ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพื่อจัดระดับของค่าเฉลี่ย ออกเป็น 5 ระดับ เพื่อใช้สำหรับการแปลความหมายค่าเฉลี่ยการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีการนำผลการประเมินฯ ไปใช้ อยู่ในระดับน้อยที่สุด คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีการนำผลการประเมินฯ ไปใช้ อยู่ในระดับน้อย คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีการนำผลการประเมินฯ ไปใช้ อยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีการนำผลการประเมินฯ ไปใช้ อยู่ในระดับมาก และคะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีการนำผลการประเมินฯ ไปใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด

การเชื่อมการวิจัยเชิงปริมาณ (ระยะแรก) ต่อไปยังการวิจัยเชิงคุณภาพ (ระยะที่สอง)

คณะผู้วิจัยนำข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ (ระยะแรก) มาดำเนินการ ดังนี้

1) คัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม โดยนำผลการวิเคราะห์ระดับการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มาคำนวณ ค่าเฉลี่ยรวมการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ โดยเป็นผลรวมของ ทั้งค่าเฉลี่ยการนำผลการนำผลการประเมินคุณภาพภายในไปใช้ และค่าเฉลี่ยการนำผลการนำผลการประเมิน

คุณภาพภายนอกไปใช้ เพื่อจำแนกสถาบันอุดมศึกษา ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ *กลุ่มสูง* เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยรวมการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ตั้งแต่ 4.28 ขึ้นไป ตรงกับตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 70 และ*กลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มสูง* เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีค่าเฉลี่ยรวมการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ต่ำกว่า 4.28 ตรงกับตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ระหว่าง 1 – 69 จากนั้น จึงทำการคัดเลือก ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม จากมหาวิทยาลัยที่อยู่ในกลุ่มสูง

2) ออกแบบประเด็น/ข้อคำถาม สำหรับการสนทนากลุ่ม ซึ่งจากข้อค้นพบของการวิจัยเชิงปริมาณที่พบว่า การนำผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร) ไปใช้ และการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน) ไปใช้ ทั้ง 2 ส่วนนี้ มีภาพรวม อยู่ในระดับมาก ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงออกแบบประเด็น/ข้อคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ดังนี้ หากจะค้นหาวิธีการที่จะทำให้มีการนำผลการประเมินคุณภาพภายในและภายนอกไปใช้ เพิ่มมากขึ้นจากที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ท่านคิดว่า... (1) มีวิธีการอะไรบ้าง (ระบบ/กลไก/กลยุทธ์/ยุทธวิธี อะไร) ที่จะทำให้ทุกฝ่ายในสถาบันอุดมศึกษาของท่าน จะมีการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน รวมถึง ข้อเสนอแนะที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายใน ไปใช้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น และ (2) มีวิธีการอะไรบ้าง (ระบบ/กลไก/กลยุทธ์/ยุทธวิธี อะไร) ที่จะทำให้ทุกฝ่ายในสถาบันอุดมศึกษาของท่าน จะมีการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาภายนอก รวมถึง ข้อเสนอแนะที่ได้จากการประเมินคุณภาพภายนอกไปใช้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพสูงขึ้น

ระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาในระยะนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา คณะผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม จำนวน 4 กลุ่ม จำแนกตามกลุ่มมหาวิทยาลัย รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 20 คน เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงที่เป็นข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบมีความหลากหลายที่สุด (maximum variation sampling) กล่าวคือ มีความหลากหลายตามสถานภาพการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่แตกต่างกัน ได้แก่ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย/รองอธิการบดี กลุ่มภารกิจ การประกันคุณภาพ ผู้บริหารคณะ (คณบดี หรือรองคณบดี กลุ่มภารกิจการประกันคุณภาพ) หัวหน้าภาควิชา ประธานกรรมการบริหารหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร รายละเอียดดังตาราง 1 สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ประเด็น/ข้อคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม แบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มด้วยการโดยใช้โปรแกรม MAXQDA

ตาราง 1 ข้อมูลรายละเอียดของผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม	สถานภาพการปฏิบัติงาน					จำนวนผู้เข้าร่วม สนทนากลุ่ม
	A	B	C	D	E	
กลุ่ม 1 กลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก	-	3	-	2	2	7
กลุ่ม 2 - กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยีและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม	-	1	1	-	1	4
- กลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาเฉพาะ	-	1	-	-	-	
กลุ่ม 3 กลุ่มพัฒนาชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น	1	2	-	-	2	5
กลุ่ม 4 กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการจัดกลุ่ม	2	2	-	-	-	4
รวม	3	9	1	2	5	20

หมายเหตุ: A หมายถึง อาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารมหาวิทยาลัย/รองอธิการบดี กลุ่มภารกิจการประกันคุณภาพ ไม่น้อยกว่า 2 ปี

B หมายถึง อาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารคณะ ได้แก่ คณบดี หรือรองคณบดี กลุ่มภารกิจการประกันคุณภาพ ไม่น้อยกว่า 2 ปี

C หมายถึง อาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งผู้บริหารภาควิชา ไม่น้อยกว่า 2 ปี

D หมายถึง อาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริหารหลักสูตร หรือประธานสาขา ซึ่งมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง ไม่น้อยกว่า 2 ปี

E หมายถึง อาจารย์ที่ดำรงตำแหน่งอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร อาจารย์ประจำหลักสูตร และคณะกรรมการบริหารหลักสูตร ซึ่งมีระยะเวลาการปฏิบัติงานในหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 5 ปี

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

1.1 การนำผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นผลจากการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($M = 4.03$, $SD = 0.59$) เมื่อพิจารณาในแต่ละลักษณะการนำไปใช้ พบว่า ทุกลักษณะการนำไปใช้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยการใช้ในเชิงความคิด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 4.08$, $SD = 0.61$) รองลงมา คือ การใช้ในเชิงตรวจสอบยืนยัน ($M = 4.03$, $SD = 0.65$) การใช้ในเชิงเครื่องมือ ($M = 4.01$, $SD = 0.66$) และการใช้ในเชิงสัญลักษณ์ ($M = 3.99$, $SD = 0.66$) รายละเอียดดังตาราง 2

1.2 การนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นผลจากการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน) ไปใช้ สรุปได้ว่า คณะ/สถาบันที่ผู้ตอบแบบสอบถามสังกัด มีการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($M = 3.75$, $SD = 0.69$) โดยทุกด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.63 ถึง 3.83) สำหรับการใช้ในเชิงสัญลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($M = 3.83$, $SD = 0.69$) รองลงมาคือ การใช้ในเชิงตรวจสอบยืนยัน ($M = 3.80$, $SD = 0.74$) และการใช้ในเชิงความคิด ($M = 3.63$, $SD = 0.85$) รายละเอียดดังตาราง 3

ตาราง 2 ลักษณะและระดับการนำผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ลักษณะการนำผลจากการประเมินคุณภาพไปใช้	การใช้ผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร)		
	Mean	SD	การแปลผล
1. การใช้ในเชิงความคิด เป็นการรับรู้และความเข้าใจสภาพการดำเนินงานของหลักสูตร	4.08	0.61	มาก
1.1 การรับรู้การดำเนินงานของหลักสูตร	4.10	0.62	มาก
1.2 ความเข้าใจสภาพการดำเนินงานของหลักสูตร	4.07	0.63	มาก
2. การใช้ในเชิงเครื่องมือ เป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการตัดสินใจของคณะกรรมการบริหารหลักสูตร	4.01	0.66	มาก
3. การใช้ในเชิงตรวจสอบยืนยัน เป็นข้อมูลสารสนเทศที่เป็นเหตุผลสนับสนุนหรือยืนยันการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่างๆ ของหลักสูตร	4.03	0.65	มาก
4. การใช้ในเชิงสัญลักษณ์ เป็นข้อมูลสำหรับการควบคุมคุณภาพการศึกษา ระดับหลักสูตร	3.99	0.66	มาก
ภาพรวม	4.03	0.59	มาก

ตาราง 3 ลักษณะและระดับการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ลักษณะการนำผลจากการประเมินคุณภาพไปใช้	การใช้ผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน)		
	Mean	SD	การแปลผล
1. การใช้ในเชิงความคิด เป็นการรับรู้และความเข้าใจสภาพการดำเนินงานของคณะ/สถาบัน	3.63	0.85	มาก
1.1 การรับรู้การดำเนินงานของคณะ/สถาบัน	3.63	0.89	มาก
1.2 ความเข้าใจสภาพการดำเนินงานของคณะ/สถาบัน	3.63	0.85	มาก
2. การใช้ในเชิงตรวจสอบยืนยัน เป็นข้อมูลสารสนเทศที่เป็นเหตุผลสนับสนุนหรือยืนยันการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่างๆ ของคณะ/สถาบัน	3.80	0.74	มาก
3. การใช้ในเชิงสัญลักษณ์ เป็นข้อมูลสำหรับการควบคุมคุณภาพการศึกษา ระดับคณะ/สถาบัน	3.83	0.69	มาก
ภาพรวม	3.75	0.69	มาก

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในมิติการใช้ในเชิงเครื่องมือ พบว่า การนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับคณะ/สถาบัน ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวนมากที่สุด คือ การใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของคณะ/สถาบัน (ร้อยละ 75.00) รองลงมา คือ การใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจพัฒนาการดำเนินกิจกรรม/โครงการของคณะ/สถาบัน ขึ้นมาใหม่ ตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับคณะ/ระดับสถาบัน (ร้อยละ 73.80) และ การใช้เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของคณะ/สถาบัน (ร้อยละ 72.50) รายละเอียดดังตาราง 4

ตาราง 4 ลักษณะและระดับการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มิติการใช้ในเชิงเครื่องมือ

การใช้ในเชิงเครื่องมือ	การใช้ผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ/สถาบัน)		
	ใช้	ไม่ใช้	ไม่แน่ใจ
	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)	(ร้อยละ)
1. เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของคณะ/สถาบัน	75.00	5.00	20.00
2. เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจยกเลิกแผนที่จะดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของคณะ/สถาบัน	55.00	8.80	36.20
3. เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจยุติการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของคณะ/สถาบัน	53.80	10.00	36.20
4. เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจปรับปรุงการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ของคณะ/สถาบัน	72.50	6.30	21.20
5. เป็นข้อมูลสำหรับการตัดสินใจพัฒนาการดำเนินกิจกรรม/โครงการของคณะ/สถาบัน ขึ้นมาใหม่ ตามข้อเสนอแนะที่ได้จากการประเมินคุณภาพการศึกษา ระดับคณะ/ระดับสถาบัน	73.80	3.80	22.40

2. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มี 7 แนวทาง สามารถจำแนกออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ **ปัจจัยนำเข้า (input)** ซึ่งเป็นการนำองค์กรของผู้บริหาร มีจำนวน 1 แนวทาง คือ การวางระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัย **ด้านกระบวนการ (process)** มีจำนวน 4 แนวทาง คือ (1) การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ (2) การสร้างความรู้ ความเข้าใจในระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรของส่วนงาน (3) การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้แก่ผู้บริหาร และบุคลากรของส่วนงาน และ (4) การสื่อสารผลการประเมินไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และ **ระบบและกลไกสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา** มีจำนวน 2 แนวทาง คือ (1) การพัฒนากลไกทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา และ (2) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา รายละเอียดดังตาราง 5

ตาราง 5 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา

แนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา	ข้อความที่นำจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
ปัจจัยนำเข้า (input)	1. การวางระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัย “...ตัวกลไกหลาย ๆ อย่าง มันจะสนับสนุน คือ ที่คณะจะมีแบบ 2 level ของการประชุม อันแรกคือประชุม คณะกรรมการประจำคณะซึ่งจะมีผู้บริหารทั้งหมด มีหัวหน้าภาควิชาอยู่ในนั้นด้วย แล้วก็ประชุมเดือนละ 2 ครั้ง แล้วก็ก็มีชุดย่อยคือประชุมทีมบริหาร อันนี้เฉพาะคณบดี รองคณบดี แล้วก็ ผช. ประชุมทุกสัปดาห์...”

ตาราง 5 (ต่อ)

แนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา	ข้อความที่นำจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
	“Improvement Plan ต้องทำให้ละเอียด แล้วคุยกันทั้งหลักสูตร ทุกครั้งเวลาประชุมหลักสูตร/คณะต้องนำ โครงการพวกนี้มาติดตามว่าไปถึงไหนแล้ว ไม่เสร็จก็ไม่ใช่...แบบนี้ทำให้การพัฒนาเห็นได้ชัดเจน...ควรมี วาระซึ่งอาจจะเป็นวาระหนึ่งสำหรับการประชุมหลักสูตร...”
ด้าน กระบวนการ (process)	“...มองเป็น Concept ในภาพรวมเลยว่าเราต้องสร้าง ‘วัฒนธรรมคุณภาพ’ ให้เกิดขึ้นในองค์กรทั้งในระดับ ส่วน งานและระดับหลักสูตร... ก็คือสร้างวัฒนธรรมคุณภาพทั่วทั้งองค์กร” “...เราไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อที่จะไปสู่คะแนน แต่จะไปสู่ระบบงานประจำให้ได้จริง ๆ ...” “...ต้องทำยังไงให้รู้สึกรู้ว่า... การปรับปรุงคุณภาพเป็นเรื่องปกติ...”
3. การสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในระบบการประเมินคุณภาพ การศึกษา ให้แก่ผู้บริหารและ บุคลากรของส่วนงาน	“...ก่อนอื่นต้องเข้าใจ Concept การประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกก่อนว่าเป็นยังไง...” “...โดยหลักแล้วคือการดูแลตัวเอง อว. เปิดโอกาสให้เลือกได้หลายแบบว่า คุณจะเลือกดูแลด้วยระบบอะไร ตามความเหมาะสม อันนี้เป็นเรื่องที่ดี เพราะธรรมชาติของแต่ละมหาวิทยาลัยมีบริบทต่างกัน... แบบ AUN แบบ EdPEX หรือแบบคิดเอง เมื่อเลือกได้แล้ว ต้องทำความเข้าใจ กลยุทธ์สำคัญคือการทำความเข้าใจกับคนใน หน่วยงานว่าทำแบบนี้เพราะอะไร...”
4. การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญด้านการประเมิน คุณภาพการศึกษา ให้แก่ผู้บริหาร และบุคลากรของส่วนงาน	“...คือการเข้าใจเกณฑ์การประเมิน มันน่าจะเป็นเรื่องสำคัญ คือเราสนับสนุนให้ประธานหลักสูตรทุกหลักสูตร ให้ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทุกหลักสูตรไปอบรม ไม่ว่าจะเกณฑ์ไหนๆ...ปีนี้มีสมมติว่าถ้ามีหลายข้อ 2 คน คณะเรา จะส่งไป 3-4-5 อย่างนี้ทุกปี... เพราะฉะนั้นมันก็ทำให้คนรู้อะไรในวงกว้าง แล้วเวลาที่พูดอะไรมันก็จะ เป็น ภาษาเดียวกัน...” “...มหาวิทยาลัยมีการดำเนินการในส่วนนี้เยอะมาก เช่น การอบรมเตรียมความพร้อมผู้ตรวจประเมินคุณภาพ ส่วนงานตามเกณฑ์ EdPEX หรือการฝึกอบรม EdPEX Assessor Training อันนี้ มีหลายรุ่นมาก... แบบนี้จะทำให้ คนจำนวนมาก เกิดความเข้าใจเกณฑ์มากขึ้น และนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรหรือคณะ...การ ตีความข้อเสนอแนะจากผู้ประเมินก็จะดีขึ้น...”
5. การสื่อสารผลการประเมินไป ยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	“...นโยบายการประชาสัมพันธ์ว่าหน่วยงานนั้นต้องการให้ทุกคนได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการรับทราบถึงผล ก่อนที่ จะนำผลไปใช้ บางคนอาจไม่ได้รับทราบถึงผลเลยว่า ตอนนี้หลักสูตรเราไปถึงไหนแล้ว คณะเราประเมินออกมา ผลเป็นยังไง ใครเกี่ยวข้องและต้องทำอะไร...ทางมหาวิทยาลัยก็จะสื่อสารต่อออกมาเป็นทอด ๆ แต่ตามความเข้าใจก็คือ มันยังอยู่ในระดับบริหารเสียเยอะ...” “...เวลาเราประชุมจะมีทีมการประชุมคณะกรรมการบริหารคณะอยู่ ซึ่งในคณะกรรมการบริหารคณะ มีหัวหน้าภาควิชาขึ้นอยู่กับด้วย เพราะฉะนั้นการสื่อสารก็จะไม่ยากในระดับที่คณะลงปาลาค...”
ระบบและกลไก สนับสนุน การดำเนินงาน การประเมิน คุณภาพ การศึกษา	“...เมื่ออบรมกันเยอะมากเลยที่มหาวิทยาลัย มีทั้งในระดับหลักสูตร ตัวที่เป็นเกณฑ์ในระดับคณะ ตรงนี้ คิดว่าได้ ประโยชน์ วิธีการอันนี้เป็นวิธีการที่ดี ที่นำมาใช้พัฒนาหน่วยงานแต่ละหน่วยงานที่มีความสามารถ หรือมีความ เข้าใจในเกณฑ์ที่อาจจะต่างกัน...” “...มหาวิทยาลัยมีการดำเนินการในส่วนนี้เยอะมาก เช่น การอบรมเตรียมความพร้อมผู้ตรวจประเมินคุณภาพ ส่วนงานตามเกณฑ์ EdPEX หรือการฝึกอบรม EdPEX Assessor Training อันนี้ มีหลายรุ่นมาก... แบบนี้จะทำให้ คนจำนวนมาก เกิดความเข้าใจเกณฑ์มากขึ้น และนำไปปรับใช้ในการบริหารจัดการหลักสูตรหรือคณะ.. การ ตีความข้อเสนอแนะจากผู้ประเมินก็จะดีขึ้น...” “...ทีละคณะก็มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการเขียนรายงานการประเมินตนเองตามเกณฑ์ AUN-QA ก็ จะมีคณาจารย์จากภาควิชาต่างๆ ในคณะมาร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ตรงนี้ ก็ช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยน จากประสบการณ์ของคณาจารย์ข้ามภาควิชา...”
7. การพัฒนาระบบฐานข้อมูล สารสนเทศเพื่อสนับสนุนการ ดำเนินงานการประเมินคุณภาพ การศึกษา	“...ในเรื่องของระบบฐานข้อมูลอยากให้มันกรอกง่าย ไม่ต้องหลายรอบ... ฐานข้อมูลควรสามารถเชื่อมโยงข้อมูล และนำออกมาใช้ประโยชน์ได้ง่าย น่าจะกลายเป็นสารสนเทศหนึ่งที่จะช่วยในการตัดสินใจการบริหารได้ดี...” “...สิ่งที่จะมาช่วยสนับสนุนอีกอันหนึ่งก็คือ ที่ให้น้องเขาทำเป็นผลงานเรื่อง KPI Online คือเขาก็ไปรวมกับงาน นโยบายและแผน แล้วก็ไป co กับทุกเกณฑ์การประเมินที่มีอยู่ในโลกของคณะ แล้วก็แยกประเภท แล้วก็ทำให้ มันเป็นฐานข้อมูลเดียวกัน แล้วก็ทำให้เขา ทำงานเนี่ยสามารถที่จะ key ข้อมูลลงมาในฐานข้อมูลนี้ได้...”

นอกจากนี้ ยังพบว่า มีปัจจัยเงื่อนไขของการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกัน คุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษา คือ สมรรถนะของผู้ประเมิน ระดับอุดมศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) สมรรถนะของผู้ประเมินภายใน ระดับอุดมศึกษา โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการประเมิน สามารถตัดสินคุณค่าของการดำเนินงานของหลักสูตร คณะ ที่ทำการประเมิน

มีความสามารถในการสื่อสารผลการประเมินอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะภาษาเขียน รวมถึงความสามารถในการให้ข้อเสนอแนะที่มีความเป็นรูปธรรม ซึ่งมีรายละเอียดข้อความจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ดังนี้ “...ในประเด็นคุณสมบัติของผู้ประเมินจึงต้องมีความครบถ้วนและเก่งพอที่จะให้ข้อเสนอแนะได้ บางครั้งไม่ได้เป็นเพราะว่าหลักสูตรเองไม่ทำอะไร แต่เป็นเพราะข้อเสนอแนะของผู้ประเมินไม่เป็นรูปธรรม จึงขึ้นอยู่กับความเก่งของผู้มาประเมินด้วยว่าสามารถให้ข้อเสนอแนะได้อย่างเหมาะสมมากน้อยเพียงใดและต้องรอบรู้ในตัวเองทุก ๆ ด้าน....” และ (2) สมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก ระดับอุดมศึกษา โดยเป็นผู้ที่รู้เท่าทันบริบทหรือธรรมชาติของคณะ สถาบัน ที่ทำการประเมิน ความสามารถในการสื่อสารผลการประเมินอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะภาษาเขียน รวมถึง ความสามารถในการให้ข้อเสนอแนะที่มีความเป็นรูปธรรม สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของ คณะ สถาบัน รวมถึง นำไปพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระดับอุดมศึกษาให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม ซึ่งมีรายละเอียดข้อความจากการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ดังนี้ “...ในส่วนของคนที่จะมาประเมินภายนอกก็สำคัญ เพราะเราคาดหวังข้อเสนอแนะที่ดี ที่เหมาะสม ที่เป็นไปได้กับบริบท ไม่ใช่ข้อเสนอแนะกลาง ๆ ...เวลาเสนอแนะต่อสถาบันต่าง ๆ หลักสูตรต่าง ๆ ก็ควรเสนอแนะให้มันเป็นรูปธรรมจะได้เอาไปปฏิบัติได้...” และ “...เวลา Feedback ก็จะเขียนเป็นภาษากลาง ๆ ภาษาที่เป็นภาษาประกันคุณภาพ สำหรับคนบางกลุ่มที่จะเอาไปปรับใช้ มันเป็นภาษาที่เข้าใจยากว่าจะเอาไปปรับแก้หรือพัฒนาตรงจุดไหน...”

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ คณะนักวิจัยสรุปประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. การนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำผลการประเมินคุณภาพภายใน (ระดับหลักสูตร) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า การใช้ในเชิงความคิด มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ในขณะที่การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ และระดับสถาบัน) ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า การใช้ในเชิงสัญลักษณ์ มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงว่า ประธานหลักสูตรและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรในฐานะผู้ปฏิบัติงาน (practitioner) มีการรับรู้ในภาพรวม ผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา (คณะ สถาบัน) ในฐานะผู้นำองค์กร (leader) มีการนำผลการประเมินคุณภาพภายนอก (ระดับคณะ และระดับสถาบัน) ไปใช้ในเชิงสัญลักษณ์ ข้อค้นพบดังกล่าวนี้สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ Cousins et al. (2008) ที่พบว่า การนำผลการประเมินไปใช้ มีความแตกต่างกันไปตามบทบาทหรือความเกี่ยวข้องกับการประเมิน (evaluation role) และสถานภาพการเป็นสมาชิกขององค์กร (organization member)

2. แนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา มี 7 แนวทาง ซึ่งจำแนกออกเป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ **ปัจจัยนำเข้า (input)** เป็นการนำองค์กรของผู้บริหาร มีจำนวน 1 แนวทาง คือ การวางระบบกำกับ ติดตาม และประเมินผล การพัฒนาคุณภาพตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัย สอดคล้องกับผลการสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำผล

การประเมินไปใช้ ของ Yusa et al. (2016) และ O'Neil & Bauer (2018) โดยปัจจัยด้านบริบท (context factors) ในลักษณะการบริหารจัดการองค์กร นับเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำผลการประเมินไปใช้ **ด้านกระบวนการ (process)** มีจำนวน 4 แนวทาง คือ การสร้างวัฒนธรรมคุณภาพ การสร้างความรู้ความเข้าใจในระบบการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรของส่วนงาน การเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรของส่วนงาน และการสื่อสารผลการประเมินไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หากพิจารณา ทั้ง 4 แนวทางนี้ จะพบว่าเป็นกระบวนการดำเนินการต่างๆ ของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลทบทวนวรรณกรรมของ O'Neil & Bauer (2018) ที่ได้สรุปว่า ปัจจัยที่มีผลทำให้การนำผลการประเมินไปใช้สูงขึ้น คือ ผู้ใช้ผลการประเมิน (human users) และบริบทของผู้ใช้ผลการประเมิน ซึ่งรวมถึงกระบวนการดำเนินการต่าง ๆ ขององค์กร (organizational processes) **ระบบและกลไกสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา (systems and mechanisms supporting the operation of educational quality assessment)** มีจำนวน 2 แนวทาง คือ การพัฒนากลไกทางวิชาการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา ตัวอย่างเช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับระบบคุณภาพของมหาวิทยาลัย การจัดเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการทบทวนวรรณกรรมของ O'Neil & Bauer (2018) ที่ได้สรุปว่า ปัจจัยที่มีผลทำให้การนำผลการประเมินไปใช้สูงขึ้น คือ กระบวนการดำเนินการต่าง ๆ ขององค์กร (organizational processes) สำหรับการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Sujiva et al. (2016) ที่พบว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศ เป็นวิธีการสำคัญในการนำผลการประเมินไปใช้

สำหรับปัจจัยเงื่อนไขของการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ สมรรถนะของผู้ประเมิน ระดับอุดมศึกษา ทั้งในส่วนของสมรรถนะของผู้ประเมินภายใน และสมรรถนะของผู้ประเมินภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Johnson et al. (2009) ที่พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการประเมินไปใช้ คือ สมรรถนะของผู้ประเมิน นอกจากนี้ ผลการศึกษาของ Yusa et al. (2016) พบว่า สมรรถนะของผู้ประเมินเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการนำผลการประเมินไปใช้

3. การพัฒนาแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยแบบผสมวิธีรูปแบบเชิงอธิบายเป็นลำดับ โดยนำข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงปริมาณ (ระยะแรก) มาใช้ในการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยเชิงคุณภาพ (ระยะที่สอง) ซึ่ง Creswell & Plano Clark (2018) ได้อธิบายถึงการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยเชิงคุณภาพ (ระยะที่สอง) ในลักษณะนี้ จะทำให้สามารถคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยได้อย่างเจาะจง และเป็นผู้เข้าร่วมการวิจัยที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ดังนั้น จากผลการศึกษาที่เลือกใช้การวิจัยแบบผสมวิธีรูปแบบเชิงอธิบายเป็นลำดับในครั้งนี้ ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้สูงที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีแนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในด้าน กระบวนการ (process) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัด ควรมีกระบวนการ คือ (1) ควรมีบทบาทในการ สร้างความรู้ ความเข้าใจในระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาให้แก่ผู้บริหารและบุคลากรของส่วนงาน โดยการจัดอบรมให้ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวกับระบบการประเมินคุณภาพการศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาได้เลือกใช้ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา และ (2) ควรสื่อสารผลการประเมิน ทั้งผลการประเมินคุณภาพภายในและผลการประเมินคุณภาพภายนอก ไปยังผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในระดับ หลักสูตร คณะ สถาบัน เพื่อให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างทันท่วงที (constant feedback) นำไปสู่การพัฒนา คุณภาพการศึกษาที่ทันเวลาและทันต่อสถานการณ์

1.2 ข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขของการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษา ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ สมรรถนะของ ผู้ประเมิน ระดับอุดมศึกษา สำหรับสมรรถนะของผู้ประเมินภายใน ระดับอุดมศึกษานั้น เป็นส่วนที่ สถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัด ควรมีบทบาทในการสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญ ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ให้แก่บุคลากรของส่วนงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลในการช่วยสร้างเสริม สมรรถนะของผู้ประเมินภายในของบุคลากรของส่วนงานให้เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่สมรรถนะของผู้ประเมิน ภายนอก ระดับอุดมศึกษา เป็นส่วนที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ควรมี บทบาทในการพัฒนาศักยภาพผู้ประเมินภายนอก ระดับอุดมศึกษา ตามมาตรฐานผู้ประเมินภายนอก ระดับอุดมศึกษา ซึ่งจะส่งผลในการช่วยพัฒนาสู่ความเป็นมืออาชีพมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ระบบและกลไกสนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพ การศึกษาที่สำคัญ คือ ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่สนับสนุนการดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษา ดังนั้น จึงควรมีการวิจัยและพัฒนาแพลตฟอร์มหรือระบบฐานข้อมูลสารสนเทศในลักษณะของระบบฐานข้อมูล กลาง เพื่อใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานการประเมินคุณภาพการศึกษาเป็นไปอย่าง มีประสิทธิภาพ รวมถึง สามารถนำผลการประเมินคุณภาพการศึกษา ทั้งผลการประเมินคุณภาพภายในและ ผลการประเมินคุณภาพภายนอก ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อสถานการณ์

2.2 ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาในภาพรวมของทุกกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา แต่เนื่องจาก สถาบันอุดมศึกษา ต่างมีระบบการประเมินคุณภาพภายใน และระบบการประเมินคุณภาพภายนอก ที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไป จึงควรมีการถอดบทเรียนด้วยการเรียนรู้จากวิธีปฏิบัติที่ดี (best practice) ซึ่งจะทำให้ได้ข้อค้นพบเชิงลึกที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการที่จะทำให้การนำผลการประเมินไปใช้ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา รวมถึง ปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการประเมิน

ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อนำบทเรียนที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการนำผลการประเมิน การรับรอง และการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา” ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

References

- Cousins, J.B., Amo, C., Bourgeois, I., Chouinard, J., Goh, G.C., & Lahey, R. (2008). Organizational capacity to do and use evaluation: Results of a Pan-Canadian survey of evaluators. *Canadian Journal of Program Evaluation*, 23(3), 1 – 35.
<https://www.utpjournals.press/doi/pdf/10.3138/cjpe.0023.002>
- Creswell, J.W., & Plano Clark, V.L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Sage.
- Johnson, K., Greenesid, L.O., Toal, S.A., King, J.A., Lawrenz, F., & Volkov, B. (2009). Research on evaluation use: A review of the empirical literature from 1986 to 2005. *American Journal of Evaluation*, 30(3), 377 – 410. <https://doi.org/10.1177/1098214009341660>
- O’Neil, G., & Bauer, M.W. (2018). Pathways to use of communication campaigns’ evaluation findings within international organizations. *Evaluation and Program Planning*, 69, 82 – 91. <https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2018.04.013>
- Yusa, A., Hynie, M., & Mitchell, S. (2016). Utilization of internal evaluation results by community mental health organizations: Credibility in different forms. *Evaluation and Program Planning*, 54, 11 – 18.
<https://doi.org/10.1016/j.evalprogplan.2015.09.006>

Translate Thai References

- Kanjanawasee, S. (2011). *Theory of evaluation* (8th ed.). Chulalongkorn University Press.
 (in Thai)
- Ministry of Education. (2018a, February 23). Ministerial regulations educational quality assurance B.E. 2561. <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/528204>
 (in Thai)

- Ministry of Education. (2018b, August 17). *Higher education standards B.E. 2561*. Ministry of Education. <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/543257> (in Thai)
- Ministry of Education. (2019, May 1). *National Education (No.4) Act B.E. 2562*. <https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17078664.pdf> (in Thai)
- Sujiva, S., PasiPhol, C. & Panjamawat, T. (2016). *A summary of monitoring of external evaluation utilization to improve the educational quality of basic education, vocational education, and higher education as unqualified schools of the third round (B.E. 2554 – 2558)*. Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization). <https://www.onesqa.or.th/th/contentlist-view/1211/2793/> (in Thai)